

Nagyon várta a másnapot. A névnapján mindig meglepték a szülei apró kis ajándékokkal, pedig nem volt sok pénzük. A tsz csak év végén fizetett az elért munkaegységek után.

Nagyanyja este betakargatta a rácsos, rózsaszín kiságyban, amibe még belefért ötévesen is. A nagy, családi ágy végénél állt az ágyacska a parányi szobában. A kályha árasztotta a meleget az október végi hűvösödő estén. Sokáig nézte a kis réseken lobogó lángok villódzását, majd szemei a várakozás izgalmától fáradtan lecsukódtak.

Reggel nem a szokásos szöszmötölésre ébredt. A felnőttek az ablak melletti világvevő rádió körül ültek, a varázsszem zölden világított. Csak nekik volt ilyen nagy rádiójuk a faluban, a többieknek kicsi néprádió díszelgett a polcon, már akinek volt. – Nem is szoktak ilyenkor rádiót hallgatni – jutott eszébe, csak délben, a híreket, meg vasárnap, ebéd után zenét.

Ágya mellett ott mosolygott egy kis lencsibaba, a névnap ajándék. Gomb-szemei szép kékek voltak, haja pár szál sárga fonál. Behúzta magához a rácson át, de figyelmét inkább a család kötötte le, meg a rádió. Furcsa, sípoló, erősödő, majd halkuló hang áradt szét a szobában halkán. – Ez nem az, amit hallgatni szoktak – gondolta –, az azt ismételteti, hogy poldeszúr, poldeszúr, poldeszúr, poldeszúúúr, a szomszéd bácsi nevét.

Aztán megszólalt egy érdekes, kissé orrhangú férfi: „Itt a Szabad Európa Rádió, a szabad Magyarország hangja. A mikrofonnál Cseke László.” Aztán megint eltűnt a hang a sípolás mögött. Magyarország az mi vagyunk, gondolta az ötéves kis fejével.

A felnőttek közelhajoltak a rádióhoz. – Pesten tüntetnek! – hallotta apja sutogó hangját. Eltekerték az állomás keresőt a sípolósról. De nem a szokásos szép táncdalok szóltak. A „gyereülkedvesmellém” andalító dallama helyett olyan áriázós zene jött a hangszóróból. A furcsa borzongás átragadt rá is, felhúzta a szeméig a kisdunnát, onnan pislogott az ablak felé. Aztán átjöttek a szomszédok is. Sokan voltak a szobában, és még mindig nem vették észre, hogy a kislány nem alszik. Forradalom, kormány, oroszok, csupa idegen szó hangzott el.

– Az Irén Kaposban maradt – sírta el magát a sógor néni. – Nem tud hazajönni, mi lehet vele?

Az asszonyok vigasztalták, biztatták.

A férfiak külön csoportosultak, el akartak menni a falu központjába. A központ a bolt–kocsma–templom hármasa volt a pár száz lelkes kis faluban. – Ne menj, Pista – hallotta az anyja hangját –, neked családod van!

Aztán a mama észrevette, hogy nem alszik már a kislány. Átnyalábolta, kivitte a konyhába. Ott már ropogott a tűz a sparheltben, kész volt a reggeli tejeskávé is.

– Isten éltesse a névnapodon, kislányom! – puszilgatta meg unokája göndördő barna fürtjeit. – Ne félj, nincs semmi baj! – nyugtatta meg a kék szemek néma

kérdését látva. A gyerek nyugtalan volt, átvette a házban uralkodó feszültséget. Bekuporodott a dívány sarkába, az új babával, meg Kormival, a fekete macskával. Bezárta maga körül a világot, ne is hallja a szobából kiszűrődő hangokat. Az ebédkészítés szokásos zajai aztán megnyugtatták.

Estig a szokásos módon zajlott a kis család élete. Otthon tettek-vettek az aszszonyok, apja fát hasogatott télire. A tsz-be nem kellett menni, betakarítottak már mindent. A faluban még nyugalom uralkodott, messze voltak Pesttől. De nagymama aggódott a pesti rokonok miatt, jobb lenne, ha lejönnének ide, távol a fővárostól. A kislánynak Pestet a nagynénje, Rákospalota, meg a nyikorgó, sárga villamos jelentette, mellyel olyan élmény volt utazni, pedig minden kanyarban sikított.

Korán alkonyodott, rátelepedett a sötét a temető melletti kis utcára. Megint bekapcsolták a rádiót, mely hozta az újabb híreket. Nem mondtak esti mesét, kemény hangú bácsik beszéltek mindenféle érthetetlen dolgot. Aztán furcsa ropogás hallatszott a készülékből. – Lövik a rádiót! – hallotta apja rémült hangját. Később a másikkal eltűnő-visszajövő hangjai ringatták álomba. Nyugtalan volt az az álom, pedig még nem tudta, mi is az, ha „lőnek”.

Másnap is süttött még a nap, langyosan simogatott a ház végénél, ahol a kislány játszott. A közeli megyeszékhelyről hazahozták a szomszéd néni unokáit, biztonságosabb ilyen helyzetben a falu. A fiúk ágakból puskát csináltak, lövöldöztek, a kislány meg főzött nekik, persze csak úgy, „játszásból”. Az anyjával kimostak, teregettek, ki tudja, lesz-e mostanában ilyen szép idő a száradáshoz?

Apja elment a faluba, tájékozódni. Komoran jött haza, a kislány félmondatokat hallott a felnőttek beszélgetéséből. Hogy puskás emberek jöttek, és keresték a Bözsikét, a párttitkárt, aki piszkos „komonista”. Nem értette, miért piszkos a Bözsi néni, mikor mindig olyan finom illatos volt a szép selyemkendőivel, kedves mosolyával. És hogy a Tibi bácsi oda mert állni, hogy emberek, menjetek haza, nem tehet ő semmiről, majd a kormány dönt, kit kell felelősségre vonni. És a Bözsi néni sírva szaladt hazáig, mert ő tényleg nem tehet semmiről, neki utasításba adták... Hogy mit is adtak utasításba, azt már megint nem értette.

Neki csak annyit mondtak, nem szabad ám elmondani, hogy esténként azt a sípolós rádiót hallgatják, mert elviszik akkor az apukát. Hogy kik, és hová, arról nem szóltak. De hallgatni kell, mert hátha üzen az Irén, aki disszidált. Azt senki sem mondta el, mi az a disszidálás, de azért sejtette. Azt sem tudta, hogy mit jelent a „bejöttek az oroszok”. Csak a tétova arckifejezésekből próbálta leszűrni, hogy ez valami jó, vagy rossz?

Az idő egyre hidegebb, ködösebb lett, ahogy közeledett a november. Minden-szentekkor kevesebb gyertya égett a temetőben, sokan nem mertek kimozdulni a házaikból. A szokásos gyertyacsonk-gyűjtés is elmaradt, a gyerekeket nem engedték el hazulról.

A nagy rádió hozta a híreket, egymás között pusmogva adták tovább. Egyszer azt is kiabálta, hogy „segítsetek, segítsetek!” Akkor megint kétségbeesett, hogy miért nem segít senki a kiabáló bácsinak?

Nem volt szabad kimenni az országút mellé sem, pedig ott húzódtott a temető mellett. Jó játék volt számolni az elmenő autókat, egy délelőtt még kettő-három is elhúzott régente. A szomszéd nagylány egyszer mégis kézen fogta: – Gyere, megnézzük az oroszokat! Félve ment vele, tilos volt, de csábító. Sohasem látott még igazi oroszot. Sok-sok teherautó meg tank vonult egymás után, dübörgött a környék. Zöld volt mind, a katonák integettek, aztán egy sárga, téglaforma kenyeret dobtak a bá-mészködő gyerekeknek. – Kukoricakenyér – mondta Mariska. Megkóstolták, édeskés volt, és száraz. A mama kemencében süített kerek kenyere meg a bolti kenyér is sokkal jobb volt ennél. Hogy ki ne derüljön a kisettenkedésük, összemorzolták, a káráló tyúkoknak adták, azok meg lelkesen csipegették fel.

Kézen fogva mentek vissza az út mellől, már éppen keresni kezdték őket. Az utcában zárva voltak a zsaluk, pedig azokat csak este szokták behajtani. Odabent a felnőttek ismeretlen neveket emlegettek, és furcsán, félretekintgetve pislogtak, arcukon tanácstalanság tükröződött.

A kislány csak nézte, nézte őket, odabújt az apjához, és kezdte megérteni, mit is jelent az a szó, hogy félelem.

Szabados János: A szomszéd